

tanů a dalších obyvatel města. Oběti se stal městský rychtář, starší městský písař, polovina městské rady, většina obecních starších a přibližně tři čtvrtiny plnoprávných měšťanů. Při obléhání zahynulo také několik příslušníků rytířského stavu ze sousedství, kteří se předtím uchýlili pod ochranu městských hradeb, mj. bývalý regent dobrovického panství Mikuláš Zajíček z Hošťálkovic se synem Fridrichem. Oběťmi byli převážně dospělí muži, u nichž lze předpokládat, že se podíleli na obraně města.

Velkou pozornost věnoval Ďurčanský obnově města po druhém obléhání. Připomíná, že v roce 1635 srovnal nymburský královský rychtář Pavel Chotounský z Chotouně stav města po saském obléhání se situací Magdeburku po jeho dobytí vojsky Katolické ligy pod velením generála Tillyho, kdy bylo město vydrancováno, vypáleno a většina obyvatel povražděna.

V závěrečné části knihy Ďurčanský důkladně podchytil historiografické zpracování dvojího obléhání Nymburka a s tím spojené postupné ožívání těchto událostí v místní paměťové kultuře v posledních dvou stoletích.

Publikaci uzavírá přehled pramenů a literatury, rejstřík osobních jmen a místní rejstřík. O tom, že je publikace určena také širšímu okruhu zájemců o dějiny Nymburka, svědčí barevná příloha a velký počet černobílých vyobrazení v samotném textu díla. Navzdory svému populárněvědeckému zaměření Ďurčanského kniha nijak neslevuje ze standardních nároků kladených na vědeckou práci. Naprostá faktografická spolehlivost je pro autora pravidlem a samozřejmostí. Jedinou dílčí výjimkou potvrzující toto pravidlo je údaj týkající se úmrtí Jana Šuda (s. 97), kde bylo možné na základě nymburské matriky uvést přesné datum

(6. září 1662). Jako celek představuje pečlivě zpracované dílo M. Ďurčanského cenný příspěvek k poznání dějin Nymburka a nezanedbatelným způsobem obohacuje také poznání průběhu třicetileté války v Čechách.

Petr Kreuz

Daniela TINKOVÁ

Osvícenství v českých zemích

I. Formování moderního státu (1740–1792)

Praha, Nakladatelství Lidové Noviny 2022, 621 s., ISBN 978-80-7422-825-0.

Knihy je prezentována jako první část rozsáhlého trojsvazkového díla, které bude věnováno osvícenství v českých zemích, tedy tématu, jímž se D. Tinková zabývala v různých podobě už ve svých starších knižních i časopiseckých studiích. V recenzovaném textu se zaměřuje především na reformy, které stály u transformace společnosti osmnáctého století v prostoru střední Evropy. Hned v úvodu přitom konstatuje, že studium osvícenství a jeho hodnocení má v českém prostředí dva póly; na jedné straně jsou kladně hodnoceny některé reformy – toleranční patent, robotní patent a zavedení povinné školní docházky – doprovázené však centralizací a unifikací včetně unifikace jazykové, tedy germanizací s hodnocením negativním. Autorka sleduje tuto společenskou transformaci jednak v obecných rysech, jednak v aktivitách hlavních protagonistů, rakouských panovníků valné části osmnáctého století, tedy Marie Terezie, Josefa II. a Leopolda II. Zdůrazňuje přitom význam tohoto období pro další vývoj české společnosti, přičemž chronologický výklad jednotlivých celků doplňuje v textu grafic-

ky odlišenými krátkými medailonky osob, které příslušné období či problematiku kapitoly výrazně poznamenaly. Právě v těchto medailoncích prokazuje autorka nejen detailní vědomosti o té které osobnosti, o jejím místě v předivu vztahů, rodinných i společenských a o jejích názorech, jak se jevily v jejích aktivitách, vystupování na veřejnosti či soukromé korespondenci. Mimořádně zdařilým medailonkem je portrét politika a národohospodáře Františka Antonína Raaba (srov. 190nn.), jehož promyšlená a rozsáhlá reforma sice nebyla pro odpor velké části šlechty a církve dokončena, přece jen však přinesla některé změny, přinejmenším v myšlení české společnosti. Za zmínku tady stojí Raabův pohled na venkovské obyvatelstvo, který se lišil od přezíravých postojů tehdejších společenských elit a mohl je, vzhledem k Raabově postavení, alespoň částečně ovlivnit. Opakovaně pak Tinková zmiňuje dvě polohy osvícenství, jednu „státní“, druhou pak osvícenství vzdělaných elit.

Autorka vychází ve své práci z kritické reflexe obsáhlého korpusu literatury, která byla problematice nejen u nás věnována, ale také z analýzy pramenného materiálu různého určení a provenience. Díky tomu nabízí široký obraz různých momentů vývoje české společnosti v širším kontextu dění v celé monarchii, přičemž se jedná o obraz, který se liší od tradičního pohledu. Ten negativně poznamenávaly také pochybnosti o důsledcích politiky osvěcených panovníků pro českou vlasteneckou společnost. Dva póly pohledu na různé jevy sledovaného období jsou pak charakteristické pro celý opus, který je tak současně informačním zdrojem a výzvou k přemýšlení nad otázkami, které se v různé podobě objevují v české historické produkci už po celá léta. Kniha

D. Tinkové je tak významným přínosem k této diskusi.

Josef Opatrný

Richard BIEGEL

Město v bouři. Urbanismus a architektura historického centra Prahy 1830–1970

Praha, Karolinum 2022, 763 s.,

ISBN 978-80-246-5289-4.

Historik umění a architektury Richard Biegel (v současné době také předseda Klubu za starou Prahu) předložil práci, na níž je vidět jeho hluboká znalost procesu nikdy nekončící proměny komplikovaného organismu velkého města. Zároveň autor představuje reflexi tohoto procesu v odborné literatuře. V úvodu k tomu říká: „Chceme-li městům doopravdy porozumět, musíme akceptovat jednu základní skutečnost. Jejich dějiny nejsou příběhy napsané, ale živé a žité, se vším, co k tomu patří. Město jako rostlý organismus je jedinečným svědkem historie, která se v něm zrcadlí“ (s. 23).

Kniha se stala hned po publikování předmětem zájmu nejen odborníků, ale také laické veřejnosti zajímající se o historii města v jejím širokém kontextu. Určitě bude budit pozornost i nadále. Je tomu tak i proto, že Biegel sice předkládá text vysoké odborné kvality, činí tak ovšem přístupným jazykem a kultivovanou formou, které ocení každý čtenář. Text doprovází množstvím ilustračního materiálu v podobě reprodukcí plánů a četných fotografií, často dosud nepublikovaných nebo těžko dostupných. Část věnil autor přímo do textu, další pak zařadil do speciální přílohy Srovnávací plány města 1816/ 1842/ 1884/ 1909–14/ 1938/ 2020.